

Адреса для покликань: Лобач О. О. Актуальні проблеми вдосконалення підручників із освітньої галузі «Мистецтво» для початкової школи / Олена Лобач // Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XVII Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької / [наук. ред.: Г. І. Сотська, М. П. Вовк]. – Вип. 3 (15). – К. : Талком, 2020. – С. 161–163.

УДК 7(075.8)-043.61

Олена Лобач, м. Полтава

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДРУЧНИКІВ ІЗ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МИСТЕЦТВО» ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Організація освітньої діяльності у школі I ступеня здійснюється відповідно до Концепції Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р.), Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 (у 1-2 класах), Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 (у 3-4-х класах) [3].

Із метою забезпечення учнів підручниками з усіх освітніх галузей, зокрема «Мистецтво», МОН України оголошує конкурс, який проводиться з 2004 р. [4]. Так, якщо 2006 р. на конкурс подано три проекти підручників «Музичне мистецтво» для 6 класу, то в 2018 році – 8 проектів підручників інтегрованого курсу «Мистецтво» для 2 класу, представлених різними видавництвами («Генеза», «Ранок», «Навчальна книга – Богдан», «Школяр», «Астон», «Абетка», «Освіта»), зацікавлених у державному замовленні. Їх уклали окремі автори (Л. Кондратова, Н. Лемешева, О. Лобова) або авторські колективи (Л. Масол, О. Гайдамака та О. Колотило; О. Калініченко та Л. Аристова; В. Островський і Г. Федун; Т. Рубля, І. Мед і Т. Щеглова; Г. Кізілова та О. Шулько) [1]. Відповідно до Типової освітньої програми зміст підручників побудовано на двох підходах: інтегративному та предметно-інтегративному.

Грунтуючись на аналізі підручників із освітньої галузі «Мистецтво» і власному досвіді участі в роботі комісії МОН України з експертизи підручників із мистецьких дисциплін, окреслимо нагальні проблеми, що мають бути вирішені при підготовці подальших проектів навчальної книги.

По-перше, на сьогодні *не існує модельної навчальної програми з освітньої галузі «Мистецтво»*, хоча з інших галузей такі програми розроблено. Модельна навчальна програма сконструйована «на основі потижневого планування освітнього процесу з окресленням теми тижня й очікуваних результатів за галузями, які вчитель / вчителька реалізовуватиме впродовж тижня. Більшість цих результатів має стратегічний характер, що й зумовлює їх повторюваність впродовж першого циклу навчання (1-2 класи) для формування вмінь і поглиблення знань учнів» [5, с. 28]. Відсутність модельної навчальної програми з мистецтва веде до того, що всі підручники мають різний зміст і логіку його розгортання, кожен автор або авторський колектив пропонує власний мистецький репертуар для вивчення з учнями. Така ситуація не дає змоги

зберігати *горизонтальної узгодженості освітнього процесу*, бо в усіх школах працюють за різними підручниками, які обрали у кращому випадку вчителі мистецьких дисциплін, а частіше вибір здійснює адміністрація навчального закладу або вчителі початкових класів, тобто педагогічні працівники, які не мають спеціальної фахової підготовки. З цієї причини, наприклад, дитина може перейти з однієї школи до іншої лише в кінці навчального року, коли в повному обсязі опановано зміст освітньої галузі «Мистецтво». Підкреслимо, що під час роботи комісії 2019 р. з експертизи підручників для 2 класу порушувалася вищезазначена проблема, але й для 3 класу нові проекти підручників укладено теж без модельної навчальної програми.

По-друге, науково-методичний аспект підручників залежить від базової професійної підготовки автора (фахівець із музичного чи образотворчого мистецтва), тому часто в суміжному виді мистецтва робиться багато помилок у визначенні та використанні теоретичних понять, у змісті практичних завдань, наочності, пропонуються одноманітні завдання із суміжного мистецтва тощо. Попередити такі вади можна лише за умови колективного написання книги фахівцями *різних мистецьких спеціальностей*. На жаль, ми маємо навіть варіанти підручника «Мистецтво», створеного філологом і фахівцем із технічною освітою, що підтверджує слова заступника міністра освіти і науки України Є. Стадного: «...одне з наших завдань сьогодні, – забезпечити для людей *без педагогічної освіти* (підкреслено автором – О. Л.) можливість працювати в школах» [2]. Позитивно, якщо в заклади середньої освіти прийдуть випускники класичних університетів і консерваторій.

По-третє, під час оголошення конкурсу підручників із освітньої галузі «Мистецтво» порушується декларований у Типових освітніх програмах для 1-2, 3-4 класів НУШ *предметно-інтегративний підхід* до загальної мистецької освіти, який передбачає реалізацію освітньої галузі через «предмети вивчення за окремими видами мистецтва: наприклад, музичне мистецтво, образотворче мистецтво тощо за умови реалізації упродовж циклу навчання всіх очікуваних результатів галузі» [6]. Протягом трьох останніх років оголошується конкурс лише підручників із *інтегрованого курсу* «Мистецтво». На правду, деякі автори підручників для 1-2 класів намагалися виправити виниклу ситуацію, включаючи до навчальної книги окремі уроки з музичного та образотворчого мистецтв із однієї теми, що дає змогу проводити вчителю як традиційні навчальні дисципліни, так і інтегрований курс, розроблений, запропонований і впроваджений Л. Масол у практику після тривалої експериментальної апробації.

По-четверте, необхідно *враховувати результати експертизи підручників*, а не інтереси видавництва, які їх замовляють. Так, у січні 2018 р. експертна комісія, у роботі якої брала участь авторка повідомлення, рекомендувала лише 5 проєктів із 8. Незважаючи на низьку якість трьох не рекомендованих експертами підручників, їх було представлено закладам середньої освіти України для вибору протягом трьох днів – із 5 до 8 травня. Ймовірно, передбачалося, що вчителі-практики ознайомляться з 16 відгуками експертів (на кожен підручник маємо два висновки, оприлюднені на офіційному сайті

Інституту модернізації змісту освіти) і оцінять якість 8 (!) навчальних книг. Зрозуміло, що за три дні виконати таку потужну аналітичну роботу неможливо, тому вибір підручників на місцях здійснювався поверхово. Виникає питання, у чому сенс роботи експертної комісії, якщо її оцінка не лише не впливає на результати реального вибору, що природно для демократичного суспільства, але й не враховується замовником (МОН України) в процесі формування списку підручників, запропонованих учителям для вибору?

Можна було б продовжувати аналіз актуальних проблем удосконалення підручників із мистецьких дисциплін для закладів середньої освіти, але навіть вирішення вищезазначених пропозицій позитивно вплине на підготовку навчально-методичного забезпечення освітньої галузі «Мистецтво» в майбутньому.

Література

1. Електронні версії підручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>.
2. Єгор Стадний: «Університети будуть обирати ректорів, але з-поміж тих кандидатур, які запропонує Міністерство освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/society/2019/10/16/439810_iegor_stadniy_universiteti_budut.html
3. Лист МОН України № 1/11-5966 від 01.07.2019 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-137/2019_mon_methodichni_rekomendaciyi_27-06.pdf
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс навчальних програм та підручників для загальноосвітніх навчальних закладів» від 12.02.2004 № 108, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24.02.2004 за № 244 / 8843 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0244-04/ed20051122/find?text=%CF%V3%E4%F0%F3%F7%ED%E8%EA>.
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібик. – К.: Видавничий дім «Плеяда», 2017. – 206 с.
6. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Лобач Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка